

ישיבת הפתל - ירושלים

שיחת הגאון הרב אביגדר הלוי נבנצל שליט"א

לפרשת פינחס תשע"ז

צפית לישועה?

לְחַמֵּי... תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ - מדבר על קרבן התמיד, שצריך לצפות מתי נזכה שוב להקריב את קרבן התמיד. אבל הישועה הרי איננה כוללת רק את חידוש הקרבת התמיד. אנו מצפים לחידוש עבודת הקרבנות כולל, וכן לבנין בית המקדש. אמנם ההלכה היא שמקריבין אע"פ שאין בית (עדויות פ"ח מ"ו), אבל בכל זאת יותר טוב להקריב בבית. ואת עבודת יוה"כ הרי אי אפשר כלל לעשות בלי בית. אנו הרי מתפללים על כך בכל תפילת מוסף: "יהי רצון מלפניך... שתעלנו בשמחה לארצנו... ושם נעשה לפניך את קרבנות חובותינו, תמידים כסדרם ומוספים כהלכתם", וכן בתפילות ימי החול: "והשב את העבודה לדביר ביתך ואשי ישראל", שתשוב עבודת הקרבנות שבמקדש.

צריך להרגיש שהקרבת הקרבנות חסרה לנו. אמנם אנו שומרים שבת ב"ה, נזהרים מכל המלאכות האסורות, וגם מאיסורי דרבנן, מקיימים גם שלוש סעודות וקידוש והבדלה, אבל חלק מהשבת חסר. קרבן מוסף שבת חסר לנו. וכן בליל הסדר, אוכלים מצה ומרור, וזה יפה מאד, אבל חסר משהו. חסר קרבן פסח. אולי לכן אנו אומרים אחרי ברכת המזון: "שפוך חמתך אל הגויים אשר לא ידעוך". מה פשר האמירה הזו? יש שהסבירו, שהיא נקבעה כאן בגלל עלילות הדם שטפלו רשעי אומות העולם על ישראל בפסח. אבל אפשר להסביר באופן נוסף: אנו עומדים עוד מעט לסיים את הסדר ולומר "חסל סידור פסח כהלכתו". וקשה: האם קיימנו באמת את הסדר "כהלכתו"?...! הרי הקב"ה צוה עלינו לאכול קרבן פסח בסוף הסעודה, ולא אכלנו! לכן אנו אומרים: "שפוך חמתך אל הגויים... כי אכל את יעקב ואת נְהוֹ הַשְּׁמוֹ". הגויים החריבו את בית מקדשנו, לכן איננו יכולים לאכול קרבן פסח כמו שצוית עלינו... אין אנחנו יכולים לעלות ולקראות... ולעשות חובותינו בבית בחירתך... מפני היד שנשתלחה במקדשך".

גם עולות ראה ושלמי חגיגה ושלמי שמחה שמקריבים ברגלים חסרים לנו. אנו שמחים ברגלים, אבל השמחה היא פגומה וחסרה. לשיטת התוספות (מו"ק יד, ב ד"ה עשה) שמחת יו"ט אינה נוהגת כלל מן התורה בזמן הזה, כי מצות "וְשִׂמְחַתְּ בַּחֲגֻגָּה" (דברים טז, יד) אינה מתקיימת מן התורה אלא בשלמי שמחה⁴. וגם לפי מה שאנו פוסקים, שמחת יו"ט כן נוהגת מן התורה בזמן הזה (משנ"ב סי' תקכ"ט ס"ק ט"ו), בכל זאת השמחה השלמה היא רק כשזוכים לאכול קדשים במקדש לפני ה'⁵, ואת זה אין לנו בזמן הזה. חזרת הכהנים לעבודה מביאה גם יראת שמים. התורה אומרת בפרשת מעשר שני, שצריך להביא את המעשר השני

"את קרבני לחמי לאשי... תשמרו להקריב לי במועדו"

בשבועות אלה אנו מתאבלים על חורבן ירושלים. וצריך להבין: על מה אנו מתאבלים? הרי ב"ה אנו נמצאים בירושלים, וב"ה יש מאות אלפי יהודים בירושלים, אז על מה בדיוק אנו מתאבלים?

עוד צריך להבין: הגמרא אומרת, "בשעה שמכניסין אדם לדין (אחרי מותו), אומרים לו... צפית לישועה?" (שבת לא, א) האם צפית לביאת המשיח ולגאולתן של ישראל? אם שואלים שאלה כזו בדינו של אדם, משמע שיש חיוב כזה, לצפות לישועה. ובאמת, חיוב זה נזכר כבר ב"ג עיקרי האמונה: "אני מאמין באמונה שלמה בביאת המשיח, ואף על פי שיתמהמה, עם כל זה אחכה לו בכל יום שיבוא". וכפי שדקדק הרב מבריסק, מרן הגרי"ז זצ"ל, שבעיקר זה - בשונה משאר העיקרים - לא די בעצם האמונה, שיאמין בביאת המשיח, אלא צריך גם לצפות ולרצות שיבוא! זהו חלק חשוב מן העיקר הזה, וכפי שכתב הרמב"ם: "כל מי שאינו מאמין בו, או מי שאינו מחכה לביאתו... הוא כופר" (הלכות מלכים פ"א ה"א), כי חסר לו בעיקרי האמונה. זהו ששואלים את האדם בדינו, האם ציפה לישועה. כי צריך גם לרצות את הישועה, ולצפות לה¹.

היכן נזכר החיוב זה, לצפות ולקוות לישועה? כמדומני שחיוב זה נרמז בפרשתנו. הקב"ה אומר למשה: "צו את בני ישראל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם, אֵת קַרְבְּנֵי לְחַמֵּי לְאֲשֵׁי... תִּשְׁמְרוּ לְהַקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ" (במדבר כח, ב). מה פירוש "תשמרו להקריב לי במועדו"? בפשטות, הכוונה היא שיש לשמור ולהקפיד שהתמידים יוקרבו יום יום כסדרם, שנים ליום, אחד בבקר ואחד בין הערבים. אבל לשמירה ישנה גם משמעות נוספת. "וְאָבְיוּ שְׁמֵר אֵת הַדְּבָר" (בראשית לז, יא), פירש רש"י - "היה ממתין ומצפה מתי יבוא". (וע"ש שהביא דוגמאות נוספות לכך, ששמירה מתפרשת לפעמים במובן של צפיה). אם כך, גם "תשמרו להקריב לי במועדו" ניתן לפרש במובן של צפיה. פירושו של הפסוק יהיה א"כ כך: גם בזמן שאינכם יכולים להקריב את התמיד, כי המקדש חרב ואי אפשר להקריב קרבנות בפועל, לפחות "תשמרו להקריב לי במועדו". שתשאר לפחות השאיפה להקריב². זה, אולי, המקור בתורה לחיוב של "צפית לישועה"³.

"והשב את העבודה לדביר ביתך"

בענין החיוב של "צפית לישועה", צריך להבין, למה בדיוק צריכים לצפות? הפסוק שהבאנו - "את קרבני

ובכלל, מי שחושב שכשיבוא משיח החיים יהיו קלים יותר - טועה מאד. החיים יהיו קשים יותר כשיבוא המשיח. למשל, כל דיני טומאה וטהרה, שכמעט ואינם מעסיקים אותנו היום - חוץ מלענין כהנים, שאסורים ליטמא למת (שו"ע יו"ד סי' שע"א), ולענין סכך, שאסור לעשותו מדבר המקבל טומאה (שו"ע או"ח סי' תרכ"ט), ולעוד כמה ענינים⁷ - יחזרו לנהוג. הפרשת תרומות והמעשרות תהיה מדאורייתא, הפרשת חלה תהיה מדאורייתא, כל הלכות קדשים יחזרו לנהוג, קרבן פסח, עולת ראייה ושלמי חגיגה. היום, לאחר שיהודי סיים להתפלל שחרית ומוסף ביו"ט ראשון של רגלים, הוא יכול ללכת לאכול ולישון. לעומת זאת, כשיבנה המקדש, יצטרך עדין לעמוד במקדש בתור ארוך, כדי להקריב עולת ראייה ושלמי חגיגה. כמו כן תחזור הסנהדרין ויחזרו ארבע מיתות בית דין ודיני מלקות. מי שמצפה אפוא לקולות בימות המשיח, עלול לנחול אכזבה קשה. להפך, אנו מצפים לחומרות בימות המשיח, לא לקולות⁸. החיים יהיו יותר קשים בימות המשיח. אבל אדעתא דהכי אנו רוצים משיח, כדי להתחייב בכל המצוות והחומרות הללו.

בהירות התורה בימות המשיח

אנו מצפים גם לחידוש מלכות בית דוד, ולסנהדרין שתחזור למקומה. הרי זה עיקר תפקידו של בית המקדש, "כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים", כמו שאומר הנביא: "וְהָיָה בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים... וְהָלַכְנוּ עִמָּם רַבִּים וְאָמְרוּ: לָכוּ וְנַעֲלֶה אֶל הָרַי, אֶל בַּיִת אֱלֹהֵי יַעֲקֹב, וְיָרְנוּ מִדְּרָכָיו, וְנִלְכָּה בְּאַרְחֻתָיו. כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה, וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם" (ישעיהו ב, ב-ג). כשבית המקדש אינו קיים, אי אפשר לדון דיני נפשות (סנה' נב, ב). למה? כי המקדש משפיע שפע של רוחניות, ואז הסנהדרין יכולים לכוון לאמיתה של תורה. אבל כשהמקדש אינו קיים, מי יודע, אולי יש איזה צד זכות שנעלם מעיני הסנהדרין. בשאר הדברים הסנהדרין פוסקת גם כשאין מקדש. באיסור והתר, בדיני ממונות, ב"ד פוסקים גם כשאין מקדש. אבל בדיני נפשות, שהם חמורים יותר, אסור לדון כשאין מקדש. מפני שהמקדש נותן רוח הקודש לחכמים, שלא יתעלם מהם שום דבר.

אבל לא רק דיני נפשות חסרים לנו, אלא כל התורה כולה חסרה לנו! חז"ל הרי קבעו תענית על המחלוקות הרבות שנתגלעו בין בית שמאי ובית הלל, ושנעשתה תורה כשתי תורות (עי' שו"ע או"ח סי' תק"פ סוף ס"ב). כל שכן אצלנו, שנעשתה תורה כמאה תורות! בעקבות החורבן והגלות וביטול הסנהדרין, נעשתה אצלנו התורה כמאה תורות, ואין הלכה ברורה. זה נוהג לפי הגר"א, וזה לפי ר"ת, זה לפי הרמב"ם וזה לפי הבית יוסף ושאר גדולי ישראל. אמנם מחלוקות אלו מרבות פלפולא דאורייתא, ע"י שכל צד מתאמץ להביא ראייה לדבריו, והצד שכנגדו צריך לסתור את הראיות, ובזכות זה יש לנו הרבה ספרים, אבל לא זו הצורה האמיתית והמלאה של התורה כפי שהיתה מימות משה רבינו, שידעו כל דבר בכירור.

לירושלים, "לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱלֹהֵיךָ כָּל הַיָּמִים" (דברים יד, כג). איך ילמד אדם ליראה את ה' כל הימים ע"י אכילת מעשר שני בירושלים? - ביארו התוספות: "לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו, והיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה - היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה" (תוס' ב"ב כא, א ד"ה כי מציון). הוא רואה את הכהנים בעבודתם, ואת הסנהדרין הגדולה בלשכת הגזית, ועל ידי זה נכנסת בו יראת שמים. כל זה חסר לנו היום. לא רואים כהנים בעבודתם, לא רואים את המלך מבית דוד יושב על כסאו, לא רואים את הסנהדרין מורה ברוח הקודש, כל זה חסר לנו. אנו לומדים תורה ב"ה, מחדשים חידושי תורה ב"ה, אבל זה לא בשום יחס לעומת המדרגות האמיתיות. כנראה איננו מגיעים לאותן דרגות של אהבה ויראה כמו שהיו בזמן שבית המקדש היה קיים.

בקינות לתשעה באב ("ציון ידיות ידיד" וכו') אומרים על ירושלים: "בְּךָ בְּרוּחָהּ אָנוּשׁ לָן מִבְּלֵי חָטָא, בְּךָ בְּפֶרֶךְ בְּקִרְבָּן תְּמִיד מִכְּפָרְיָךְ". שלא היה אדם לן בירושלים ובירו, כי תמיד של שחר היה מכפר על כל העבירות שנעשו במשך הלילה, ותמיד של בין הערבים היה מכפר על כל העבירות שנעשו במשך היום (במד"ר כא, כא). ונשאלת השאלה: למה רק "בְּךָ בְּרוּחָהּ אָנוּשׁ לָן מִבְּלֵי חָטָא"? הרי התמיד מכפר על כלל ישראל בכל מקום שהם! אבל יכול להיות, שאמנם התמיד מכפר על כל ישראל, אבל בירושלים הוא משפיע יותר, מהטעם שאמרו התוספות, שרואים כהנים בעבודתם ולויים בדוכנם, ואז מתעוררים יותר לעבודת ה' מאשר במקומות אחרים.

יש לכאורה לשאול, אם קרבנות התמיד מכפרים על כל העבירות, איך נחרב הבית? - כנראה שכפרת הקרבנות היא כפרה מותנית. כשיש שאיפה להיות בסדר, ולעשות רצון אבינו שבשמים - הקרבנות מצטרפים לשאיפה הזו ומכפרים. אבל כשחסרה שאיפה להיות בסדר, הקרבנות אינם מועילים. לכן הנביאים צועקים תמיד, "לְמָה לִי רֹב זִבְחֵיכֶם יְאֹמֵר ה'" (ישעיהו א, יא), וכיוצא בזה. ה' רוצה זבחים, אבל רוצה אותם רק אם אנחנו שומעים את דבר ה'. אם איננו שומעים את דבר ה', ה' לא רוצה את הזבחים שלנו, ואז אין בהם כל תועלת.

בימות המשיח - החיים יהיו קשים יותר...

"צפית לישועה" כולל גם את הצפיה שכל ארץ ישראל תהיה נתונה לעם ישראל, ושיתנהגו בה ע"פ תורת ישראל, שנזכה לקיים בארץ את כל המצוות התלויות בה כהלכתן, כפי שכתב הרמב"ם, שלעתיד לבוא "חוזרין כל המשפטים כשהיו מקודם, מקריבין קרבנות ועושין שמיטין⁶ ויובלות, ככל מצותה האמורה בתורה" (הלכ' מלכים פי"א ה"א). כרגע, יובל אין לנו כלל, ושמיטה יש לנו רק מדרבנן (לדעת רוב הפוסקים), ולכן מקילין בכל מיני שאלות וספקות. אבל כשיבוא משיח, לא יהיה עוד מקום להקל, שכן יחזור שמיטין ויובלות לנהוג מן התורה.

אליהו לא בא אתמול, נתברר ממילא שמשיח לא יבוא היום. כמו כן מבואר בגמרא, שמשיח ודאי לא יבוא בשבתות וימים טובים (שם). ענה הגרי"ז ואמר: אין זה מעניינינו לדון, האם היום שאנו עומדים בו הוא יום מתאים לביאת המשיח, והאם כבר בא אליהו הנביא, והאם היתה מלחמת גוג ומגוג, והאם כבר עשו ישראל תשובה, והאם הדור כולו זכאי או כולו חייב, והאם נתקיימו כבר כל הסימנים של עקבתא דמשיחא - כל אלו העניינים וכיוצא בהם אינם נוגעים לחיוב להאמין בביאת המשיח, ושיכול לבא בכל רגע ורגע ממש. ולגבי השאלה איך יתקיימו כל מאמרי חז"ל והמדרשים - כבר כתב על כך הרמב"ם, "כל אלו הדברים וכיוצא בהן לא ידע אדם איך יהיו עד שיהיו" (רמב"ם הלכ' מלכים פי"ב ס"ב), וכשיבוא המשיח, "הוא יגלה הדברים הנסתרים" (הרדב"ז שם), ויבאר כל מאמרי חז"ל והמדרשים מה היתה הכונה בהם, ואל מה ירמזון, ואיך יתפרשו.

ובכל זאת, יש מי שבאר, שחלק מן התנאים שאמרו חז"ל לגבי ביאת המשיח (כגון מה שאלהו יבוא ויבשר על ביאתו יום קודם), זהו רק בגאולה "בְּעֵתָהּ". אבל גאולה של "אַחֲרֵי־שָׁנָה" - לא נאמרו בה תנאים, והיא יכולה להתרחש בכל רגע (כך תירץ רבי יהונתן אייבשיץ בספרו "כרתי ופלתי" סי' ק"י, בסוף קונטרס "בית הספק". הביאו החת"ס בשו"ת ח"ו סי' צ"ח). הגמרא מספרת על רבי יהושע בן לוי, שראה את אליהו הנביא ושאל אותו מתי יבוא. אמר לו אליהו: "היום אם בקליו תשמעו" (תהלים צה, ז). בכל יום יכולה לבוא הגאולה, אם נהיה ראויים לה, ואם "יכספו לה ישראל תכלית ת"כ פ"ה" (כזורי מאמר ה' סוף אות כז).

אם נכסוף לגאולה תכלית הכסף, ונתאים את מעשינו שיהיו ראויים לגאולה, נזכה א"י לגאולה, וכבר לא נצטרך בימים אלה להתאבל על ירושלים, אלא נזכה לראות בשמחה, וצום הרביעי וצום החמישי יהיו לששון ולשמחה.

שמעתי פעם מהרב הדרי שליט"א, שחסידים אומרים, שכשיבוא משיח, שבעה עשר בתמוז יהיה יום טוב, ותשעה באב שלאחריו יהיה יום טוב, והימים שבינתיים יהיו ימי חול המועד. וזקני החסידים אומרים להפך, שתשעה באב יהיה יום טוב, ושבעה עשר בתמוז שלאחריו יהיה יום טוב, והימים שבינתיים הם יהיו ימי חול המועד¹⁰.

בין אם כך ובין אם כך, יהי רצון שנזכה כבר בעז"ה ש"צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה ולמַעֲדִים טובים"¹¹ (זכריה ה, ט) במהרה בימינו, אמן.

השיחה נערכה לפי שטחיות הבנתו של העורך,
וכל טעות או חסרון יש לתלות בעורך בלבד.

אנו מתפללים שתהיה סנהדרין, שיהיה משיח, שיבוא אליהו, אולי משה רבינו כבר יקום בתחיית המתים, או יאמרו לנו מה נכון ומה לא נכון. אמנם יש לנו חכמים ופוסקי הלכה שאנו חייבים להתנהג על פיהם, מה שהמחבר אומר מחייב אותנו, ומה שהרמ"א אומר לאשכנזים מחייב אותנו, אבל האמת המוחלטת חסרה לנו כשאינן בית המקדש קיים.

בימות המשיח - כולם יהיו נביאים

יש גם הבטחה של הקב"ה, שבימות המשיח "אֶת רוּחִי עַל כָּל בָּשָׂר, וְנִבְּאוּ בְּנֵיכֶם וּבְנוֹתֵיכֶם" (יואל ג, א). כמו במתן תורה, שכל עם ישראל היה בדרגת נבואה⁹, כך יהיה לימות המשיח. כולנו נהיה במדרגת נבואה. אמנם גם היום יש לנו ב"ה את חכמי ישראל, וגם להם יש רוח הקודש, כפי שאומרים בסליחות "ורוח קדשך על תקח ממנו", שעיקר הכונה בזה היא לגדולי הדור, שיש להם רוח הקודש איך לפסוק ואיך להנהיג את הדור, ועל זה אנו מבקשים "ורוח קדשך אל תקח ממנו", שה' לא יקח מאיתנו את גדולי הדור, אבל זו לא דרגת רוח הקודש של הנביאים, ולא של מה שיהיה לכל אחד ואחד לימות המשיח. כל אחד יזכה לקרבת אלקים גדולה ולהשגות גדולות ברוחניות.

זה הרי עיקר תפקידו של האדם בעולם הזה, להיות קרוב לקב"ה עד כמה שאפשר. אסף המשורר אומר, "וְאֲנִי קָרַבְתִּי אֱלֹקִים לִי טוֹב" (תהלים עג, כח). הדבר שטוב בשבילי זה להיות קרוב לקב"ה. זה עיקר תפקיד האדם בעולם הזה. בימות המשיח, כשנהיה כולנו נביאים, נזכה לקרבת אלקים גדולה מאד. אולי לא מיד בשלב הראשון, אינני יודע אם מיד כשמשיח יבוא נהיה כולנו נביאים, אבל כולנו נתקרב, יהיו לנו כבר נביאים, תהיה לנו איזו שייכות עם הענין הזה. כל זה חסר לנו כיום, ועל כל זה אנו צריכים להתאבל בשלשה שבועות האלה, ולחכות שיבוא, כפי שהזכרנו, שיש חיוב של "תִּשְׁמְרוּ לְהִקְרִיב לִי בְּמוֹעֲדוֹ" לצפות לביאת משיח.

אחכה לו בכל יום שיבוא

בענין הצפיה לביאת המשיח, ידוע מה שמוסרים בשם מרן הגרי"ז זצ"ל, שהחיוב להאמין בביאת המשיח כולל לא רק את עצם האמונה בביאתו, ולא רק את הצפיה לביאתו, שצריך לצפות ולרצות שיבוא (כפי שהזכרנו כבר בתחילת השיחה), אלא כולל עוד ענין נוסף, והוא, שיצפה לו שיבוא היום! [לכן נאמר, "ואף על פי שיתמהמה, אחכה לו בכל יום שיבוא", ולא אמר בקצרה, "ואף על פי שיתמהמה, אחכה לו שיבוא" באיזה זמן מן הזמנים. ד"אחכה לו בכל יום שיבוא" היינו שאחכה לו בכל יום שיבוא באותו יום].

שאלו את הגרי"ז, והרי מבואר בגמרא שאלהו הנביא יבוא יום אחד לפני ביאת המשיח (עירובין מג, ב), וממילא אם

1. וכתב בסידור היעב"ץ, דברכת "את צמח דוד עבדך", כשאומר "כי לישועתך קוינו כל היום", "תכוין שאתה מצפה לישועה קרובה בכל יום, כדי לידע מה להשיב פתגם כשיכניסוך לדין וישאלוך, ולא תגמגם" (וכן מובא ב"שלמי צבור" למהרי"ט אלגאזי, בסידור "אוצר התפלות", ועוד).
2. וכן כתב ב"שפת אמת" (פינחס סוף תרמ"ז): "וזהו ההכנה שייך גם בגלות, להיות מצפין לבנין המקדש והקרבנות, והוא בכלל תשמרו להקריב".
3. ועי' גם מה שכתב הסמ"ק (מצוה א'), שמקור חיוב זה הוא במצות "אָנְכִי ה' אֶלְקֵיךָ אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם" (שמות כ, ב).
4. ונחלקו האחרונים, אי סגי באכילת שלמי שמחה, או דבעינן נמי הקרבה (עי' אבי עזרי פ"ב מהלכ' חגיגה ה"י, ומה שכתב לו החזו"א על זה - ונדפס בסוף אבי עזרי שם).
5. דכתב הרמב"ם בספר המצוות: "והמצוה הנ"ד היא שצונו לשמח ברגלים, והוא אמרו יתעלה ושמחת בחגך... והענין הראשון הרמזו אליו בצווי הזה הוא, שיקריב קרבן שלמים... והם נקראים בתלמוד (חגיגה ז, ב) שלמי שמחה... וכולל באמרו 'ושמחת בחגך' מה שאמרו ג"כ שְׂמַח בכל מיני שמחה... לאכול בשר בימים טובים, ולשתות יין, וללבוש בגדים חדשים, ולחלק פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים... זה כולו נכנס תחת אמרו ושמחת בחגך". עכ"ל. ובזמננו, שאין בית המקדש קיים, א"א לקיים את הענין הראשון, וא"כ השמחה אינה שלמה, כפי שרצתה התורה שיהיה.
6. לכאורה משמע כאן ברמב"ם, שבזמן הזה אין שמיטת קרקעות מן התורה, ורק לימות המשיח היא תחזור ותהיה מן התורה. וזה דלא כדברי הכס"מ (הלכ' שמיטה ויובל פ"ט ה"ב ופ"י ה"ט) שנקט בדעת הרמב"ם ששמיטת קרקעות בזה"ז היא מן התורה. ויש לדחות הדקדוק ולפרש, שמה שכתב הרמב"ם שלימות המשיח "עושיין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה", הכונה היא לשמיטת כספים, ולא לשמיטת קרקעות, וכפי שאבאר הרמב"ם (שם פ"ט ה"ב), ששמיטת כספים אינה נוהגת מה"ת אלא בזמן שהיובל נוהג, וכיון שבימות המשיח יחזור וינהג היובל, ממילא גם שמיטת כספים תחזור ותנהג מה"ת. ובה גם הכס"מ מודה, שבזה"ז שמיטת כספים היא מדרבנן. ורק בשמיטת קרקעות ס"ל שגם בזה"ז היא מן התורה.
- עוד י"ל, דמה שכתב הרמב"ם "ועושיין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה", הכונה היא לתוספת שביעית, שאינה נוהגת אלא בזמן שביהמ"ק קיים (רמב"ם שם פ"ג ה"א). אבל שמיטת קרקעות בשביעית עצמה - אפשר שס"ל לרמב"ם שגם בזה"ז היא מן התורה.
- ועוד י"ל, דכונת הרמב"ם היא, שלימות המשיח ישתנה אופן המנין דשמיטין ויובלות. דבזה"ז ליכא יובל כלל, אלא מונין ו' שנים ועושיים שמיטה, וכך מוניים והולכים לעולם. משא"כ לימות המשיח, אחר כל מ"ט שנים יהיה יובל, ושנת היובל אינה עולה למנין שני השבוע, ורק משנת החמישים ואחת מתחיל המנין לשמיטה הבאה (עי' רמב"ם שם פ"י ה"ז). נמצא שישתנה אופן מנין השמיטות. וא"כ אפשר שלזה כיון הרמב"ם באמרו שלעתיד לבוא "עושיין שמיטין ויובלות ככל מצותה האמורה בתורה".
- [וכל האמור כאן הוא רק כדי לישב את דעת הכס"מ שנקט בדעת הרמב"ם ששמיטת קרקעות בזה"ז היא מן התורה. אך למעשה הדעה הרווחת באחרונים היא, שדעת הרמב"ם היא כדעת רוב הראשונים הסוברים ששמיטת קרקעות בזה"ז היא רק מדרבנן - עי' מהר"י קורקוס (פ"ט משמיטה ויובל ה"ב), בית הלוי (ח"ג סי' א' ענף ה'), חזו"א (שביעית סי' ג' סק"ח) ועוד].
7. עי' למשל שו"ע יו"ד סי' ק"צ ס"י; ושם סי' ר"א סע' מ"ח.
8. ובכל זאת קולא אחת תהיה בימות המשיח, והיא, שכיום אנו נוטלין לולב שבעה ימים, זכר למקדש, ולימות המשיח "יחזורו הדברים לישנן" (רמב"ם פ"ז מהלכ' לולב ה"טו), ולא יטלו לולב בגבולין אלא יום ראשון בלבד.
9. שנאמר: "פָּנִים בְּפָנִים דְּבָר ה' עִמָּכֶם בְּהָרְמֵתוֹךְ הָאֵשׁ" (דברים ה, ד). ומ"מ, לא היתה דרגת התגלות זו כמדרגת "פנים בפנים" שהיה מתגלה בה הקב"ה אל משה לרבר עמו (עי' רמב"ן דברים לד, י).
10. ובקובץ "בית אהרן וישראל" (כסלו-טבת תשס"ד - עמ' קמ"ו) מובא, דודאי אין בכוונת דעה זו לשלול שגם ג' השבועות יהיו ימים טובים כימי חוה"מ. ונמצא א"כ שכל ימות השנה יהיו כימי חוה"מ. ובאר, שעומק הענין בזה הוא כדברי הרדב"ז, דביאר שמה שאמרו חז"ל שלעתיד לבא כל המועדים יהיו בטלים, היינו "שלימות המשיח תרכה הטובה והשמחה והמנוחה והתענוג, עד שיהיו כל הימים שוים אצל בני אדם, כאלו נתבטלו המועדים, שאין הפרש בין חול למועד" (שו"ת רדב"ז ח"ב סי' תתכ"ח). וזו גם הכוונה במאמר החסידים המובא כאן למעלה, שכל ימי השנה יהפכו לימי חוה"מ. היינו, שלימות המשיח תהיה ההתרוממות גדולה כל כך, עד שישוו או החול והמועד, וכל הימים יהיו שוים לטובה בעונג הרוחני שיהיה בהם.
- [ועי' עוד בקובץ הנ"ל - "בית אהרן וישראל" - בעמ' קמ"א, שמוכא שם מכתב שכתב להם הרב שליט"א, והוא חותם בו כך: ובנין המקדש תחזור העבודה לבית אהרן, וישראל יביעו רון, בנסע הארון לבית האחרון, בב"א].
11. והטעם שד' ימי התעניות עתידים להיות ימי "שְׁשׁוֹן וְלִשְׁמִיחָה וְלִמְעֵדִים טוֹבִים", הגם שלא אירעה בהן שום ישועה ושום דבר משמח, יש מבארים על פי דברי הרמב"ם, שכתב: "יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות, שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב" (רמב"ם הלכ' תעניות פ"ה ה"א), וכתב עוד, "מדרכי התשובה הוא, שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', וזה הוא שיגרום להם להסיר הצרה מעליהם" (שם פ"א ה"ב). נמצא, שלאחר שבאה הישועה, יש מקום לשמות בימי התעניות, שהרי הן היו הגורם להסיר מעלינו הצרה. ובדרך דומה לזה שמעתי לתרץ עוד, שהרי אמרו חז"ל "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, ושאינו מתאבל על ירושלים - אינו רואה בשמחתה" (תענית ל, ב). ולפ"ז נמצא, שההתאבלות על ירושלים היא גופא סיבה לראות בשמחתה, וא"כ למפרע יתברר שהצומות היו סיבה לנו לראות בשמחת ירושלים, וא"כ למפרע נמצא שהם ימים טובים, שהרי היו הגורם שזוכה לראות בשמחת ירושלים.